

Aprenentatge compartit entre
l'IES Jordi de Sant Jordi i la institució Sant Joan de Déu

Processos creatius de formació

Sovint, per descobrir el que tenim tot just al davant,
és com més ens cal obrir els ulls. Igualment pot
passar a l'escola, quan s'obre al seu entorn directe
i es connecta amb recursos compartits del dia a
dia. Des del diàleg i la col·laboració, es recupera
la força d'una eina de transformació i creixement
de les persones.

Eduard Ramírez i Dani Morelló

CARPETA D'EXPERIÈNCIES

El 30 de maig d'enguany alumnat, usuaris i públic, celebraven la festa de cloenda del projecte Obre els ulls. Tres-centes persones omplien el Centre Musical de Benimaclet (València) i compartien tallers, sopars i actuacions musicals, per tal d'assistir a l'acte final d'una experiència de treball comunitari i participatiu.

Des del 1991, la institució Sant Joan de Déu Serveis Socials treballa a València en l'assistència a persones sense llar, respectant-ne la dignitat i promovent-ne la qualitat de vida. L'augment dels perills d'exclusió social els ha fet adaptar-se a les necessitats actuals, del menjador als programes terapèutics de rehabilitació i d'ocupació. Rosa Peiró, treballadora social i tècnica d'integració social, fa de portaveu de l'entitat: «Tenim una cartera de serveis molt completa, des que una persona entra a l'alberg, sovint per a estades llargues, complementada amb un projecte d'inserció laboral i d'habitatges que els permet recuperar autonomia, hàbits de convivència, responsabilitats, després d'anys d'exclusió i amb situacions de vulnerabilitat elevada. Fa 3 anys, però, ens vam adonar que la gent no ens coneixia, malgrat fer una tasca valuosa». Un risc greu per a una entitat que amb les ajudes públiques, sobretot de l'Ajuntament de València, només cobreix el 55% de les necessitats.

Així naix Escola amiga, un programa d'educació en valors que pretén incrementar la consciència de la joventut amb els col·lectius més vulnerables, i alhora fomentar la cultura de la implicació social i la solidaritat des dels centres educatius. Des del relat del seu treball social passen a trencar tòpics i reduir l'estigma, consciencien els joves fins a generar projectes compartits, que connecten amb l'escola com un aprenentatge servei. En les xarrades que fan per a alumnat de 3r i 4t d'ESO, batxillerat, cicle formatiu i universitat, busquen que l'auditori no només conega els seus programes d'intervenció social, sinó que, en paraules de Rosa, «la gent es mobilitze, que és el millor símptoma d'una sensibilització efectiva, quan les persones volen fer alguna cosa per canviar aquesta realitat. També perseguim apoderar la ciutadania, perquè molt sovint no encertem a saber què fer per millorar la societat».

El curs 2012-2013 van fer una presentació a l'IES Jordi de Sant Jordi de València, davant un centenar d'estudiants dels cicles d'Animació Sociocultural i d'Integració Social. Kike Pons, professor de l'institut, quedà amb ganes de realitzar algun projecte conjunt, i al desembre de 2013 Rosa Peiró hi tornà per fer una altra xarrada i concretar-ne les opcions. I, llavors, els alumnes del mòdul *Context i metodologia de la intervenció*

social (CMIS), del grup de vesprada del cicle superior d'Integració Social van demanar al seu professor que volien fer un projecte que tinguera una aplicació real. Podien haver triat fer un examen del mòdul, però s'implicaren en aquesta tasca, encara que havien de treballar més intensament, explica Pons, que en dóna més detalls, «n'eren 31 a classe, una ràtio prou alta a causa de les retallades, i, per això, decidírem distribuir-nos en tres grups: un de sensibilització i difusió, un altre de captació de fons econòmics i un tercer d'organització d'una activitat cultural. Els alumnes triaven on participar, i treballàvem en dinàmica grupal per experimentar el que costa triar i crear amb la participació de diverses persones». Al capdavant, ensenyament des de la pràctica, a partir de l'experiència.

L'experiència Obre els ulls

Obre els ulls ha estat l'acció concreta d'aquesta col·laboració, una mobilització participativa i oberta realitzada per l'alumnat, els treballadors i els voluntaris, i persones ateses pel Sant Joan de Déu, amb l'objectiu d'implicar la ciutadania amb la situació de les persones sense llar. El protagonisme dels participants s'havia de contrastar amb les possibilitats de realitzar les idees proposades. Rosa destaca el fet que quan estudies «invents projectes sense més obligació que redactar-los, mentre que ací calia que foren via-

«Obre els ulls ha estat l'acció concreta d'aquesta col·laboració, una mobilització participativa i oberta realitzada per l'alumnat, els treballadors i els voluntaris, i persones ateses pel Sant Joan de Déu, amb l'objectiu d'implicar la ciutadania amb la situació de les persones sense llar»

bles. Era un procés compartit, creatiu, a partir de discussions i assajos, sempre d'anada i tornada. Les propostes de la classe arribaven a Sant Joan de Déu i s'assumien entre totes les parts, de la manera que millor quadraren».

Les persones que han viscut al carrer interioritzen un rebuig social pregon, i esdevenen reticents a participar, a sentir-se exposats i identificar-se amb un col·lectiu tan estigmatitzat. Per superar les diferències de partida sovintejaren els contactes al llarg dels quatre mesos del projecte: usuaris de Sant Joan de Déu acudiren a la classe 4 o 5 vegades, es mantingueren contactes setmanals de coordinació, i al començament organitzaren un dia de convivència entre usuaris i alumnes, on junts prepararen tallers. Es va aprofitar per generar més unió, més coneixença i més confiança mútua.

«L'alumnat va assumir la responsabilitat i dissenyà les accions, el lema, la música i el logotip amb la gent de Sant Joan de Déu. Hem promogut una pedagogia participativa i comunitària, en què el paper del professorat, i el de Rosa des de l'entitat, ha sigut de supervisió i de suport per canalitzar i orientar a partir de la llibertat dels grups de treball. Hem intentat que l'educació no estiga dissociada dels serveis socials, dos àmbits que comencen a conuiu. I crec que ho hem aconseguit un poc. I tot, aprofitant el potencial de l'alumnat, que és

la cosa més important», relata Kike. Rosa rebla la impressió: «portar-ho a la pràctica té un afegit molt bonic, que és el retorn de l'experiència viscuda i la feina feta. A cada acció millores, avalues i ajustes... Amb les ganes i la il·lusió dels joves, hem treballat amb gent que està en el punt àlgid de la seua motivació professional, quan tot el que estudien poden aplicar-ho. Ha estat un procés molt positiu».

El missatge d'una nova realitat possible per a les persones que viuen al carrer ha quedat reforçat pels tallers i el concert solidari que es va fer el passat 30 de maig, a banda de la representació d'una *performance/flashmob* a la plaça de la Mare de Déu

1. Un grup d'alumnes de l'IES Jordi de Sant Jordi, amb el seu professor, Kike Pons.

2 i 3. Estudiants de l'IES Jordi de Sant Jordi i usuaris del Centre Sant Joan de Déu han organitzat diverses activitats de sensibilitació a la plaça de la Mare de Déu de València.

«Les persones que han viscut al carrer interioritzen un rebuig social pregon, i esdevenen reticents a participar, a sentir-se exposats i identificar-se amb un col·lectiu tan estigmatitzat»

durant quatre dijous de maig. També han trobat ressò amb una entrevista a la cadena SER, esments a Levante TV i als webs de l'IES Jordi de Sant Jordi, del Sant Joan de Déu, d'El Musical de Benimaclet i del Servei d'Extensió Universitària de la Universitat de València. Kike Pons recorda que en l'avaluació, «el grup valorava que se'ls havia donat la possibilitat de ser protagonistes del procés formatiu, de tenir la responsabilitat de consensuar propostes. El resultat és que ha transformat la mirada de tots sobre la realitat social i les persones sense llar. I els usuaris ho han viscut des d'un vessant molt emocional», idea en què insisteix Rosa: «emocionar aquesta gent, donar-los motivació i alegria, és el millor que pots aconseguir. Obre els ulls, encara que era un projecte d'alumnes, comptava amb els usuaris. No era un projecte assistencial, sinó compartit, integrat, perquè partia de la idea que sense ells no tenia sentit. Aprenien els uns dels altres, i tots eren alumnes i ensenyants». ■

[Aprendre en comú a l'escola

Elena Giménez, doctora en pedagogia i professora de la Universitat de València, explica que, amb una base de treball cooperatiu, diverses pedagogies centrades en el procés «tracten de traspasar la frontera que separa l'escola i la societat des de la praxi, que implica teoritzar, aplicar, reflexionar i tornar a teoritzar. La praxi a nivell col·lectiu té com a objectiu la transformació social. Aquesta mirada crítica de la relació pedagògica ha impregnat durant el segle XX diversos models d'escoles, el focus de les quals s'adreça a la recerca del saber i la cultura de l'emancipació». Pensar en un grup de persones que aprèn en comú, amb eines compartides en un mateix entorn, ens permet un acostament intuïtiu a les comunitats d'aprenentatge. També és interessant el concepte de comunitat de pràctica descrit per E. Wenger, on el coneixement queda definit com un acte de participació: «des del principi de la història, els éssers humans han format comunitats que acumulen el seu aprenentatge col·lectiu en pràctiques socials».

Una experiència actual ben puixant són les comunitats d'aprenentatge, segons el model d'estructura concreta plantejat per Ramón Flecha i promogut des del CREA (Centre Especial de Recerca en Teories i Pràctiques Superadores de la Desigualtat) de la Universitat de Barcelona. Al País Valencià ja ha tingut lloc la II Jornada de Comunitats d'Aprenentatge, que es va fer a l'IES Benlliure de València, el 25 de juny del 2014, amb una assistència de 450 persones. Rosa Valls, del departament de Teoria i Història de l'Educació de la Universitat de Barcelona i membre del CREA, les defineix com «un projecte de transformació social i cultural d'un centre educatiu i del seu

entorn per aconseguir una societat de la informació per a totes les persones, basada en l'aprenentatge dialògic, mitjançant una educació participativa de la comunitat, que es concreta en tots els seus espais, inclosa l'aula». El funcionament d'una comunitat d'aprenentatge se sosté sobre la implantació de grups interactius, la formació i participació voluntària de familiars, i les tertúlies literàries dialògiques, a partir de clàssics de la literatura i els seus valors». Vicent Moreno, mestre de primer cicle de primària, director del CEIP Jaume I de Catarroja (l'Horta Sud), i actualment també president d'Escola Valenciana, concreta el model amb l'experiència de la seua escola: «Al 2006 participarem en una sessió de formació amb persones del CREA, però fins al 2011 no vam decidir la transformació. Canviar-ho tot de colp és molt difícil, cal sensibilitzar i obrir les portes». Les fases de la transformació en comunitat d'aprenentatge inclouen la sensibilització, la presa de decisions, la fase de somni compartit, la selecció de prioritats i finalment la planificació de la implantació.

Moreno valora l'experiència molt positivament: «Els xiquets han d'aprendre sent feliços, amb la col·laboració de tota la comunitat. Han d'aconseguir habilitats i saber buscar. Amb aquest mètode obtenen millor nivell acadèmic, milloren la relació entre ells, la solidaritat, la connexió amb l'entorn, i acaben millor preparats socialment, per als treballs en equip. I les famílies, en participar-hi, passen a valorar l'activitat real de l'escola». Després d'engegar el projecte el curs 2011-2012, ara estan de nou en el procés de reflexió que ha de permetre revifar aquest projecte participatiu, inclusiu, d'ensenyament entre iguals, de debat pedagògic, de transformació, «perquè estem en un projecte viu, en un procés articulat que dóna bons resultats, i que cal actualitzar».

E. Ramírez | D. Morelló

Sant Joan de Déu Serveis Socials València: www.sanjuandediosvalencia.org

IES Jordi de Sant Jordi: iesjordi.edu.gva.es/wp

CEIP Jaume I el Conqueridor (Catarroja): www.escolajaume.com

Web de comunitats d'aprenentatge: www.comunidadesdeaprendizaje.net